

Zeitschrift: Il glogn : calender dil pievel : annalas per historia, litteratura e cultura romontscha
Band: 7 (1933)
Artikel: 1933 ein in onn ordinari de 365 dis
Autor: [s.n.]
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881269>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 03.07.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

1933

ei in onn ordinari de 365 dis

Dallas 4 stagiuns

La primavera entscheiva ils 21 de mars, allas 2.43 s. m. Entrada dil sulegl ell'enzenna digl anugl.

La stad entscheiva ils 21 de zercladur, allas 22.12 s. m. Entrada dil sulegl ell'enzenna dil giomber.

Igl atun entscheiva ils 23 de settember, allas 13.01 s. m. Entrada dil sulegl ell'enzenna della stadera.

Igl unviern entscheiva ils 22 de december, allas 7.58 s. m. Entrada dil sulegl ell'enzenna dil capricorn.

Las stgiradetgnas

Igl onn 1933 succedan duas stgiradetgnas dil sulegl. En nossas contradas ei mo la fin della secunda stgiradetgna dil sulegl veseivla.

I. Stgiradetgna centrala dil sulegl ils 24 de fevrer. Ell'ei veseivla ella part settentrionala dell'America settentrionala, ella part settentrionala digl Ozean atlantic, ell' Africa, ella Asia minora, el Kaukasus, ell'Arabia e Persia, ed ella part meridionala digl Ozean indic. Dallas 10.58—16.37.

II. Stgiradetgna centrala dil sulegl ils 21 d'uost. Ell'ei veseivla ell'Europa occidentala, en parts dell' Africa, ell' Asia, sigl Ocean indic, sillas inslas Sunda, ell' Australia e sigl Ocean tgeu. En nossas contradas ei il sulegl mo per part stgirentaus. Dallas 5.11—5.58 a. m.

Abbreviaziuns per ils tetels dils Sogns

p. = purschala; cc. = confessurs; u. = uestg; pp. = papa; a. = avat; c. = confessur; m. = marter; (a) mm. = marters; d. = doctur; ap. = apiestel; v. = vieua; e. = eremit;

Las 12 enzennas dil firmament

anugl liun capricorn sitton bov fumitgasa
giomber pèschs scorpiun schumalins stadera um dell'aua
Glina nova Mesa carschen Glina pleina Mesa digren

Quatertempras

Mesiamna, venderdis e sonda suenter l'emprema dumengia de Cureisma, Tschuncheismas, Alzada della sontga crusch e S. Lucia (17 de december).

Fiastas mobilas

Septuagesima, 12 de fevrer

Mesiamna della tschendra, 1. de mars

Pastgas, 16 d'avrel

Anzeinza, 25 de matg

Tschuncheismas, 4 de zercladur

Sontgilcrest, 15 de zercladur

I. dumengia d'advent, 3 de december

Schaner

Plaids d'aur ord las scartiras de P. Pl. a Spescha

*Sche visitar ils malsauns, consolar e satrar
quels ei ina bun'ovra avon Diu, sche con buna
sto quella esser: gidar ils malsauns tier lur
sanadad e far viver els?*

P. Placi a Spescha, entginas emprovas ord sias scruta- ziuns ed observaziuns davart la Surselva.

Rimnadas e declaradas da Guglielm Gadola.

„Quei um ha giu pertratgs“, aschia excloma prof. Theobald, in dils em-
prems en nossa tiara, ch'ei soccupaus cul studi dellas ovras de quei um
intressant, dal qual il pievel de siu temps scheva, ch'el seigi in „agen“, in
„original“. — Ed aunc oz 100 onns suenter sia mort, enconuscha il pievel
romontsch ton sco nuot P. Placi a Spescha, schebi ch'el ei staus in dils pli
gronds vischins della Surselva. La scienza ha gia fatg honor ad el entras
in cudisch gries, ch'ei compariu igl onn 1913 ed entras ulteriurs studis com-
pari gia pli baul. Mo con savens schabegia ei, ch'il viandont romontsch che
passa tras Trun, seferma per in amen ô s. Onna spel curtgin d'honor, ad-
mira ils monuments spegl ischi e fa lu la damonda: „Tgisa pertgei il P. Placi
a Spescha ei en cheu? Da quel hai jeu mai udiu nuot!“

Ei gl'ei pia bein buca memia baul, sch'era ses vischins romontschs de
Surselva, audan uonn all'ocasiun dil 100avel anniversari de sia mort enqual
caussa sur de quei um, che ha (sco in de ses confrars de pli tard di), „lu-
vrau pli bia che tuts ils auters ensemen!“

Per quest motiv suondien pia el calendari dil „Glogn 1933“ enstagl del-
las detgas e praulas popularas, pliras emprovas pli pintgas ord la plema de
P. Placi a Spescha, che dueigien ensemblamein cullas autras lavurs davart
P. Pl., gidar a caracterisar quei um, che mereta uonn tutta nossa atenziun.

Per che quellas diferentas emprovas ord sias numerusas scartiras, veg-
nien capidas ton pli levamein, havein nus declarau e completau ellas cun in
commentari.

P. Pl. a Spescha ed il vegl archiv romontsch.

Jeu hai anflau ina grammatica bein ornada e bein regulada cun in dizio-
nari latin-romontsch-tudestg denter las scartiras de Mustér, mo igl onn della
naschientscha muncava, schegie che quel della copiatura era. Jeu hai anflau
in auter dizionari leu dil secul 17, dil qual P. Maurus Cathrin d'Ursera
fuva gl'autur. El tschentava il romontsch ed il latin suenter, enqualgadas era
il tudestg, mo quel era nunperfetgs. Il suranumnau archiv conteneva ina cer-
ta scartira, ch'ils paders benedictins de Mustér han copiau dal temps ch'ei
studegiavan a Paris e purtau cun els anavos, la quala conteneva in lungatg

SCHANER

1. Igl affon ei vegnius numnaus Jesus. Luc. 2,21.

1 D Daniev, surt. de Christus		
2 G Macari confessor		freid
3 M Genoveva p.		
4 M Titus u., Eufrosina		
5 G Tschimun confessor		
6 V Buania		
7 S Valentin uestg, Lucian		

2. Ed el fuva obedeivels ad els. Luc. 2,42-52.

8 D 1. s. B. Num de Jesus		
9 G Julian		
10 M Paul evangelist		
11 M Teodosi avat		
12 G Ernest avat, Arcadi martir		freid
13 V Clara da Rimini		
14 S Hilari uestg		

3. Fagei quei ch'el vegn a dir a vus. Gion 2,1-11

15 D 2. s. B. Sontga famiglia		
16 G Marcel papa e martir		
17 M Antieni avat		
18 M Scantsch. d.s. Pieder a Roma		
19 G Marius martir		
20 V Bistgaun, Fabian		neiv
21 S Meinrad, Nesa		

4. Segner, sche ti vul, pos ti medegar mei. Mat. 8,1-13

22 D 3. s. Buania Vintschegn		
23 G Sponsalias de Maria		
24 M Timoteus uestg		
25 M Conversiun de s. Paul		
26 G Policarp u. e. m.		
27 V Crisostomus uestg e doctur		plie- vgia
28 S Amadeus u., Carli il gr. imp.		

5. Biars ein clamai, mo paucs, legi ora Mt. 20,1-16

29 D 4. s. B. Francestg d. Sales		
30 G Martina purschala e martira		neiv
31 M Pieder Nolasc, Marcella v.		

Notizias

Fevrer

Per vegnir refs de vertids ston ils vezzis esser dismiss e luvrau cun bunas ovras, pertgei mo entras il spért della humilitonza e cor contrit vegnin nus pri si ent' il maun de Diu.

semiglions al lungatg de Sursaissa romontscha e Giadina. Jeu sai veramein buca pli de tgei material el tractava. Quei medem archiv conteneva l'interpretaziun dils quater cudischs dell'imitaziun de Christus de Joanes Gerson, la regla de s. Benedetg ed il martirologi roman en manuscret. — Encuntercomi la biblioteca della medema claustra conservava ediziuns las pli veglias dils cudischs stampai en quei lungatg e diember manuscrets, ch'eran de diversas sorts materias.

Quei era veramein gl'archiv dil lungatg romontsch, il qual digl onn 1776 daven ei vegnius malamein splimaus, digl onn 1785 envi malamein cultivaus ed alla fin, gl'onn 1799, totalmein dersentaus.

Notabene commentaric: Dalla nunreparabla sperdita digl archiv romontsch en claustra a Mustér plaيدا P. Pl. diferentas ga. — Il manuscret, ch'ils paders de Mustér han purtau da Paris dal temps ch'ei studigiavan leu ella claustra benedictina St. Germain-de-Prés, nua ch'il renomau paleograf P. Mabillon doceva, vegn ad esser stau in text provenzal! L'interpretaziun dils quater cudischs della Imitaziun de Christus da Thomas a Kempis (!) e buca da Gerson, ei il manuscret della translaziun de quell'ovra fatga en romontsch d'avat Adalbert III de Funs, stampada en claustra 1716 e suenter aunc en pliras ediziuns. La regla de s. Benedetg ha il medem autur translatau en rom., per diever dils fraters seculars, sco era il martirologi roman.

Pertenent igl archiv romontsch en claustra di P. Pl. exact sco ei gl'ei! Naven da 1713 entochen 1774 ei quel vegnius pertgiraus ed augmentaus dal P. Martin Biart de Tujetsch, il qual ei staus ca 60 onns archivar e bibliote-car. Dapi 1774 envi ha la claustra fatg atras ina crisa interna ed en quels embrugls po ei star, che bein enqual regal e truca ein vegni „splimai“ de lur cuntegn. Che las flommas de 1799 e 1846 han lu arsentau tut il rest ei factum historic. P. Baseli Berther p. m., fundatur della nova biblioteca romontscha ha raquintau a mi bia ga, ch'el haigi purtau 1883 tut las scartiras e cudischs romontschs, ch'existevien aunc en claustra beinmaneivel *en in maun* sin sia cella. (Pli bia davart la biblioteca ed archiv della claustra de Mustér mira: G. Gadola, Ein Rundgang durch die romanischen Bibliotheken. Monat-Rosen Nr. 12. 1928.)

*Ina buna observaziun grammaticala davart ils pronoms romontschs,
da P. Placi a Spescha.*

Ina imperfetgadat dil lungatg derivada dals umens litterai. Quels per vuler esser perderts e vegnir teni per tals sternevan denter lur tschontschas

FEVREER

Notizias

1 M Brida p., Ignatius		
2 G Nossadunna de candeilas		
3 V Plasch uestg		varia- bel
4 S Andreas u., Cristian c.		bel

6. Igl inimitg ha semnau zarclem denter la salin. Mt. 13.

5 D 5. s. B. Gada martira		
6 G Turtè martira		
7 M Romuald confessur		
8 M Gion de Mata confessur		bi
9 G Balugna p. e m.		
10 V Culastia purschala		
11 S Guglielm e., Apar. Lourdes		e

7. Ils aungnels han surviu agli. M. 4,1-11.

12 D Septuagesima Gudegn		caul
13 G Ramun confessur		
14 M Valentin martir		
15 M Faustin e Jovita mm.		neiv
16 G Sievi martir		
17 V Martinian c., Fintan u.		
18 S Simeon u., Emil		

8. Il sem ei il plaid de Diu. Lc. 8, 4-15.

19 D Sexagesima Curdin		
20 G Paula purschala		sche- lada
21 M Serafin c., Eleonora p.		
22 M Scantsch. d.s. Pieder ad Ant.		
23 G Margreta, Pieder Damian		
24 V Modest confessur		
25 S Matias apiestel		

9. Jesus, Fegl de David, pren puccau de mei. Lc. 18

26 D Quinquagesima Severius		cuffla
27 G Matilda		
28 M Roman avat		

Mars

*Seigien la glied ed ils temps sco'i vulan,
sche tschessa la buontad e misericordia dils
buns mai. Deivets e puccaus ein adina stai
il grond mal dil mund.*

e scartiras plaids jasters senza risguard e misericordia e cun quei han ei onz lavagau la litteratura che miglierau ella.

La medema classa ded umens ensemblamein cun las femnas setenevan da pli pussents e pli nobels e per quella fin vulevan ei esser era pli titulai, che il cumin pievel. Orda quella fontauna han ins entschiet beingleiti a tralasar ils plaids de nos buns vegls: *Ti*, - *el*, e seapropiau ils plaids: *Vus* - *Els* - *Ellas* per esser vesi per ton pli gronds e nobels. Quella novadad ha caschunau buc auter, che confusiuns. Essan nus buca tuts derivai dal medem scalfial maun de Diu? Essan nus buca dalla medema pasta? Tgi sa: vegn ins era a titular nus cun: *Vus* ed *Els*, stagl: *ti*, cura che nus arrivein tier nossa fin perpetna? Vegn nies Spindrader a titular nus cun: *Vus*, *Els*, leu che nus havein titulau el cun *Ti*? Ha Dieus Adam, ed Adam Dieus titulau auter, che cun: *Ti*? Tgei vul il plaid titular dir auter, che: *numnar Ti*?

Tralacheien pia il *Vusar* ed *Elsar*: igl ei gie mo vanadads mundanas e malfundadas, lascheien ira per las dueivlas aveinas il lungatg de nossas mummas.

Natabene commentaric: Pertenent questa remarca beinfatga, ha P. Placi per part tutta raschun, mo per part va el era memia lunsch. Las meglieras famiglias romontschas tarmettevan lur fegls en survetschs jasters; da quels turnavan biars anavos cun daners ed honors, mo era culla pretensiun, che ils de tscheu ô stoppien ussa titular els sco ils de leuen. Aschia signiveschan en nies romontsch el decuors dil temps (17avel e 18avel s.) fuormas titularas sco: „Els, Aultniebel, Aultillustrissim ed Aulttschentau Signur Junker, ect.“, che mavan segir buca bein a prau cul senn democratic de nies pievel. Cunzun il stravagant „*Els*“ ed „*Ellas*“ ein expressiuns dil tuttafatg ortgas ed jastras a nies lungatg. Ella litteratura romontscha ein ellas signivadas dapi ca 150 onns enneu. Davart il „*Vus*“, la tipica fuorma de creanza de nies lungatg, va el memia lunsch, essend quella buca mo fuorma de creanza, mo bein era ina fuorma de tempra autoritativa: „*Vus bab*“, „*Vus mumma!*“

*P. Pl. a Spescha fa menziun dils poets romontschs contemporans
e pli vegls.*

Denter ils poets della Cadi hai jeu raschun de numnar ils Segners paders della claustra de Mustér, sco emprems, suenter signur Theodor Castelberg: Sur vicari Augustin Tgetgel, plevon a Sumvitg; Sur Giusep de Portas, plevon en divers loghens e nativs de Sumvitg; signur mistral Nicolaus Ber-

MARS

1 M Mesiamna della tschendra		ruh
2 G Honorat		
3 V Cunigunda imperatura		
4 S Casimir confessur		

Notizias

10. Las tentaziuns de Jesus. Mt. 4.

5 D 1. d. C. Invocavit		e
6 G Fridolin avat		
7 M Tumasch d'Aquin		
8 M Gion de Diu		
9 G Francisca vieua		
10 V 40 Martirs de Sebaste		
11 S Rusina purschala		

11. Sia fatscha ha tarlichau sco il sulegl. Mt. 17,1-9.

12 2. d. C, Reminiscere		
13 G Modesta purschala		
14 M Matilda imperatura		freid
15 M Zacharias, Clemens		
16 G Abraham eremit		
17 V Patrici uestg, Gertrud		
18 S Gabriel erzaunghel		

12. Quel ch'ei buca cun mei, ei encunter mei. Lc.11

19 D 3. d. C. Oculi, Giusep		
20 G Giochen, bab de Maria		
21 M Benedetg avat		
22 M Nicolaus de Flia		freid
23 G Serapion confessur		
24 V Catrina de Sveda		
25 S Annunziasiun de Maria		

13. El ei fugius sil cuolm tut persuls.G. 6,1-11

26 D 4. Lætare, Emanuel		
27 G Gion Damascen		
28 M Augusta purschala		
29 M Armogast m., Eustasius a.		sche-
30 G Quirin martir, Giulita		lada
31 V Balbina purschala		

Avrel

*Tgei meret fan ins avon Diu, sch'ins vul
mo passar sin pischada e mèl? Dieus igl
autur dils lungatgs e dellas scienzias, gidi
po mei e mia plema!*

ther; signur Landrechter Benedetg Adalbert Caprez e signur Gion Caspar Nay de Trun; signur Giusep Antoni Faler de Cupigna-Sumvitga. La Lumnezia ha giu signur president Gieri Antoni Vieli e Sur Christian Fidel Hansemann e la Foppa ils signurs Gabriels, Steinhauser e signur president Caderas de Ladir.

Senza dubi ein aunc biars poets existi, dals quals mia savida po ca tonscher.

Notabene commentaric: Ils paders de Muster han entschiet a seoccupar culla litteratura romontscha dapi l' entschatta dil 17avel tschentaner. Mo las empremas ovras stampadas, che derivan da paders dateschan dagl onn 1680 enneu. — Th. de Castelberg era amitg de P. Placi ed il pli fritgeivel poet romontsch de siu temps. (Mira: Decurtins, Ischi II e G. Gadola, Ischi XXIII.) Sur Tgetgel ha arranschau la davosa ga la representaziun della „Passiun de Sumvitg“. — Dals poets: de Portas, mistral Nicolaus Berther, G. C. Nay, G. A. Faler e Caderas enconuschein nus mo zacontas poesias en ina collecziun manuscreta da P. Pl. a Spescha; quels vegnan era ad esser stai sribents e translatur de tocs teatrals! Landrechter B. A. de Caprez ei ualti probabel igl autur dil cudisch de giugs de Trun (Mira: G. Gadola, Ischi XXIII). Gieri Antoni Vieli ei in dils pli enconuschents poets de quei temps (mira: e. l. i.) Sur Christian Fidel Hansemann ei medemamein staus in bien amitg de P. Pl.; el era il pli grond poet humorist de quei temps e buca meins enconuschents ell' entira Lumnezia sco stucadur. El ha giu relschau bia scartiras de cuntegn humoristic ed auter. Da sias caussas seigi vegniu berschau entiras canastras pleinas. Ils Gabriels, bab e fepls ein stai ils campiuns della litteratura reformada en Surselva. Sur Dr. Jodocus Steinhauser ei il translatur d'ina tragedia „Totila“, dada per la davosa ga 1869 a Sagogn.

P. Pl. a Spescha davart ils gronds oraturs romontschs.

Dils encunaschents a mi en scartiras ei, el tschentaner 17 stau Msgr. avat Adalbert de Funs, nativs de Mustér il princi e comparabels als pli perderts ded autras naziuns. El secul 18 a mi mo de plema encunaschents, teneva P. Maurus Venzin, è de Muster, la prominenza. Dal tschentaner medem ed a mi personalmein enconuschents, sesa Sur canoni Giachen Caprez de Trun sil catheder, Sur Giusep de Portas de Surrein Sumvitg, pader Coelestin Cagienard, Sur Valentin Rotmund de Mustér e Sur canoni Giachen

AVRIL

Notizias

1 S Hugo uestg freid

14. Tgei fas ti ord tetez? G. 8,46-59.

2 D d. Passiun Francestg d. P. bi
 3 G Richard uestg e
 4 M Isidor uestg e confessor e
 5 M Vincenz Ferreri c., Irena caul
 6 G Sixtus pp., Celestin pp. caul
 7 V Hermann confessor vent
 8 S Amanzius uestg vent

15. Hosanna al fegl de David. Mt. 21.1-19

9 D d. palmas, Maria Cleofa varia-
 10 G Macarius bel
 11 M Leo il grond, papa varia-
 12 M Julius I pp., Sein u. varia-
 13 G Hermengild varia-
 14 V Venderdis-sogn varia-
 15 S Cresenzia m. varia-

16. El ei levas si. Mc. 21, 1-9.

16 D Pastgas, Patern plie-
 17 G Pastgas, Anicet plie-
 18 M Clara de Pisa, p. plie-
 19 M Gerold eremit plie-
 20 G Teodora martira vgia
 21 V Anselm vgia
 22 S Soter e Caius papa vgia

17. La pasch seigi cun vus. G. 20,19-31.

23 D alva, Gieri uestg vent
 24 G Fidel de Sigmaringen vent
 25 M Marc evangelist vent
 26 M Cletus e Marcelin pp. e m. vent
 27 G Sita purschala freid
 28 V Vital m., Paul della crusch freid
 29 S Pieder de Verona uestg freid

18. Jeu sun in bien pastur. G. 10,11-16.

30 D 2. s. P. Catrina d. Siena

Matg

Tut duess ir suenter la veglia dil Segner e la finala ei: la pasch, il ruaus e tut il bien dil mund lubiu e suenter quei gudement ina ventireivla perpetnada.

Balletta de Breil. Denter ils vivents sedistingua Sur canoni Antoni Castelberg, plevon a Sumvitg; Sur Josef Hez, plevon a Tujetsch e Sur Giachen Franzstg Gieriet, plevon a Trun.

Sur tuts quels e sco in ch' jeu hai mai udiu in tal e vegnel è probabla-
mein mai ad udir in semglient, fuva Msgr. avat Columban. Sco el era scien-
tifics en tuts studis e lungatgs, aschia vev' el era tuttas qualitads, resalvau
ina colur de fatscha sauna, ch' in po desiderar d' in perfetg oratur. Vusch,
gèst, statura, pronunzia e tut quei ch' auda cheutier, compognau cun in com-
poniment oreifer, dev'el ded enconuscher ord ses priedis. Sai ca decider
ord mia lectura ed udida, ch' in supperass el veramein en quei grau. Nativs
er'ei d'Uorsch a en Val Breg, scolaus da pign ensi en nossa claustra, seper-
fezionaus en claustra de s. Gagl dals principals umens de quei temps.

Denter ils oratur profans numn' jeu igl empren signur Th. Castelberg
de Mustér e signur G. A. Vieli de Cumbel. En la Foppa sedistinguevan ils
signurs Gabriels de Glion ed il signur landr. Andreas Castelberg, naschius
a Trun. Sai de dir che biars, oravon denter ils signurs reformai seigien stai
gronds oratur, dals quals jeu hai ca segira contezia.

Notabene commentaric: Las scartiras romontschas de P. Maurus Venzin
ein tuttas idas a piarder 1799, deno „Ina quorta, mo fideivla Informaziun
ect.“ componida 1716 e stampada 1748. Tenor notizia compartida a mi da P. B.
Berther ei P. Maurus Venzin staus de Tujetsch e buca de Mustér. Sur canoni
Giachen Caprez de Trun fuss stau in fegl de landrechter Ludovic de Caprez
(Mira: P. A. Vinzenz, Stema Caprez, Annalas VIII. p. 128). Sur canoni Giachen
Balletta ei era staus scribent romontsch (mira: mia lavur, Ischi XXIII). Ils
auters ch' el numna ein a nus buca pli encunaschents. Buca numnau ha el
Sur canoni Arpagaus, in dils pli renomai oratur romontschs (mira: P. L. Sin-
ger, „Die Beredsamkeit, en: Barock in der Schweiz“ p. 156). Avat Columban
ei veramein stau in um scientific e grond oratur. Che P. Placi plaida dad
el en superlativs ei de capir, sche nus savein, ch' el era siu bien amitg e
bunamein il sulet che ha capiu P. Placi.

Tgei raquenta P. Placi dal raz tujetschin?

Quei ch' il diamant ei denter las cristallas ed igl aur denter ils metals,
 quei ei il carstgaun denter las creatiras viventas.

Pertenent la schlateina humana sai jeu de dir dals Tujetschins e quei
 senza far il leischen, ch'els seigien il pli bi raz de tuts ils habitonts dellas

MATG

Notizias

1	G	Giachen e Flepp apostels		frestg
2	M	Atanasi uestg		
3	M	Anflada della s. crusch		
4	G	Mengia vieua		
5	V	Pius V papa, Hilari		
6	S	Gion avon porta latina		bi

19. In cuort temps e vus vegnis a ver mei. G. 16,16-2.2

7	D	3. s. P. Patrocini d. s. Giusep		
8	G	Itta		
9	M	Gregor de Nazian, Beat		
10	M	Antonin u., Isidor pur		bi
11	G	Illuminatus uestg		
12	V	Pancraz m., Dionis		
13	S	Servaz martir		

20. Jeu mon tier quel che ha termess mei. G. 16,5-15.

14	D	4. s. P. Bonifaz martir		caul
15	G	Gion Batt. de la Salle		
16	M	Gion Nepomuc martir		
17	M	Ubaldu u., Bruno		
18	G	Venanzi martir		
19	V	Pieder e Celestin pp.		
20	S	Bernardin confessor		

21. Rughei e vus vegnis a retscheiver. G. 19,23-30

21	D	5. s. P. Constantin		sche-
22	G	Giulia porschala		lada
23	M	Desideri uestg e martir		
24	M	Giuna porschala		
25	G	Anzeinza, Urban		
26	V	Flepp Neri confessor		
27	S	Beda doctur, Gion I papa		

22. Per che vus prendeies buca scandal. G. 15, 16.

28	D	6. s. P. Guglielm avat		freid
29	G	Maximin uestg		plie-
30	M	Ferdinand retg		vgia
31	M	Petronilla porschala		

Zercladur

*Te stenta, lavura e bein fai tiu fatg,
Sche dat è il Segner de beiber tiu latg.
Sch' ti semnas e pètgas, Dieus temprà c' il
tratsch
Lu schemas, suspiras e pendas el latsch.*

alps. — Da natira ein els veramein biala glied, ed han, surtut en lur giuvens onns, ina colur sco latg e vin. Tiels carschi svanescha beinduras quella bellezza natirala, essend ch' ins dat memia pauc adatg silla schubradad dils affons; ins siara en els memia ditg ellas faschas, arva mai si las finiastras e fa mo de rar, ni insumma mai bogn cun els. Ils umens ein mediochers da statura; mo paucs mesiran sis peis e dapli. Els ein fermes, bein proporzionai e bials da statura. Sch' ils umens de Tujetsch purtassan vestgadira empau meglier fatga e colorada e sch' els scultressan in tec ils cavels e schessan tagliar e regular la barba, lu fissan ei stupentas comparsas. Las femnas ein generalmein bein carschidas e gradas sc' in coniv; lur fatschas ein amureivlas ed ellas han ina colur sco latg e vin; ellas han liungs e bials cavegls mellens.

Lur cuntut ei spèrts e grazius; lur tschontscha lingiera e viva. Las bialas e frestgas mattauns setillan bugen el dumiesti ed in proverbi di: Ins sa mai nua las mattauns ed ils cavals laian lur ossa. Ei sedi ch' enteifer 70 onns seigien bia mattauns maridadas ord vischnaunca e purtau ord la Val in capital de varga 100 000 flurins (ca 175 000 frs.!).

Co tschontscha P. Placi dalla luvrusadad e marschadetgna?

Bovas, lavinas ed auas derivan tut dall'ordinaziun e vulienscha de Diu; pertgei el lai plover e never e quei bia ne pauc sco el vul e denton di el alla creatira humana: a ti hai jeu dau intelletg, memoria e giudeci; dosta e lai ira speras ora quei ch'ei de memia e pren mo quei ch'ei per tes basegns, pertgei sch' jeu vi far crescher tut e mantener tut quei, ch'ei enta funs la tiara, stoi jeu schar plover e never pli che mo per tes basegns, pertgei co pudessan las ragischs de grondas plontas e tuts minerals e cristals schi afuns sut tiara vegnir a bletsch e carschientscha, sche jeu schass buca plover e never de memia a tiu manigiar? Drova tes talents, te dosta, fui il prighel e dil rest lai far mei.

Encuntercomi ils marschaners fan buca suenter ordinaziun e regla de Diu; pertgei els lessan esser spisgentai senza lavur ed ein en verdad intolerabels. Pertgei suenter ch' Adam ha giu surpassau il camond de Diu, ha el stuii bandunar il paradis terreste e gudignar il paun cun lavurs e savurs. S. Paul di: Qui non vult operari, nec manducet. Quel che vul ca luvrar duei é buca magliar. Consequentamein essan nus tuts obligai de luvrar quei che nus pudein e cun lavur e stenta magliar nies paun e sevestgir.

ZERCLADUR

Notizias

1 G Antimus uestg		
2 V Blandina purschala		
3 S Cor de Jesus		bi

23. Mia pasch dun jeu a vus. G. 14,23-30.

4 D Tschuncheismas		
5 G Tschuncheismas Bonifaci		varia-
6 M Norbert uestg		
7 M Robert avat		
8 G Medardus		
9 V Primus e Fel.		
10 S Margreta regina		bel

24. Instrui tuts pievels e battegei els. Mt. 28,17-20.

11 D Trinitad, Barnaba		
12 G Cirinus martir		
13 M Antoni de Padua		frestg
14 M Baseli uestg e doctur		
15 G Sontgilcrest		
16 V Geletta martira		
17 S Adolf Rainer conf.		

25. Hagies mei perstgisau. Lc. 14,16-24.

18 2. s. T. Marcus e Marcel		
19 G Guliana, Gervasi		bun'
20 M Silverius papa e martir		aura
21 M Alois de Gonzaga		
22 G Paulin uestg		
23 V 10,000 cavaliers		
24 S Gion Battesta m.		

26. Jeu hai anflau mia nuorsa. Lc. 15,1-10.

25 D 3. s. T. Guglielm		varia-
26 G Vigeli martir, Gion e Paul		bel
27 M Samson e Ladislaus		
28 M Leo II papa, Tais penitenta		plie-
29 G Pieder e Paul		vgia
30 V Commemoraziun de s. Paul		

Fenadur

La sabientscha, sco Salomon di, ei quella scienza, che quei sabi aulza sur gl'aur, argien e pèdras custeivlas. Il saver ei pli che il haver, pertgei el dat agl haver e quest dat nuot al saver.

P. Placi in um agrado.

Gia avon 150 onns ha P. Placi fatg attents il pievel en Surselva silla schliata economia dils uauls e combattiu savens e savens las ideas fitgadas de certs magnats. Nus admirein sia curascha de dir la caussa sco ella ei: „Ins duei buca adina vegnir neunavon cul proverbii dils mitschafadigias e valanuots: Nos babuns ein è stai glied ed han mai patertgau vid la draussa e la bostga e de far vias d'uaul ed han tuttina viviu. Mo tgei vul ti tup, vadi bletsch che ti eis in, giudicar sur ina caussa, dalla qualla ti capeschas schi ton sc'in cusch egl uaul?“

P. Placi e sias ideas socialas pertenenent il pauperesser.

La principala qualitat de P. Placi ei stau sia nunpareglionta luvrusadad; entras quella eis el vegnius vinavon, vegnius enconuschents e renomaus. Aschia eis ei de capir, ch'el punctuescha en tut sias scartiras de tempra sociala oravon tut la luvrusadad en casa e vischnaunca e ch'el missla cun tutta raschun, cumadeivladad e smarschadetgna. Denter auters exempels plaida el era inaga ded el sez sco suonda; „Tedlei mes Signurs! Jeu sundel in um de 70 onns presapauc; de 14 onns envi hai jeu studiau egl jester e mai calau de seapplicar vid ils studis; de quels onns envi hai jeu stoviu sepracticar vid il tenercasa, pertgei miu bab era morts, ed jeu de 5 fargliuns sundel staus igl emprem. Co nossa famiglia stat cheu Trun veseis vus e quella ch'ell'ei daventada entras mes cussegls, ed ella ha segidau . . .“ Allura continuesch' el pertenenent il pauperesser: „Signurs! perdunei a mi cur che jeu ditgel, che vus seigies tuts paupers; pertgei cons dumbreis en vossa vischnaunca, che vivan de lur entrada? Tuts ston luvrar e semurtirar, tgei ch'ei pon per seiventar. Danunder ei quella paupradad derivada? De leu mes Signurs, che vus

- 1mo. haveis vus buca sepertgirau avunda da deivets e puccaus;
- 2do. haveis vus buca introduciu bien uorden en vos confins;
- 3zo. che vus haveis buca giu meglier quita per vossa giuventetgna e negligiu lur educaziun;
- 4to. che vus vertis de schar multiplicar ils paupers memia, che vus il davos stueis envernar els, e
- 5to. che vus tolereis tons paupers denter vus e deis schi pauc uorden sur els.

FENADUR

Notizias

1 S Teodor avat		
27. Ei han bandunau tut e suondau el. Lc. 5,1-11.		
2 D 4. s. T. Visitaziun d. Maria		freid
3 G Leo II		
4 M Duri u., Berta		
5 M Antoni Maria, Marinus		
6 G Angela p.		
7 V Willibald uestg		
8 S Lisabet regina		stgir
28. Va e sereconciliescha! Mt. 5,20-24.		
9 D 5. s. T. Veronica		
10 G Felicitas e ses 7 fegls		varia-
		
		
12 M Gualbert avat		
13 G Anaclet papa		bel
14 V Bonaventura uestg		
15 S Heinrich II imperatur		
29. Jeu hai compassiun dil pievel. Mc. 8,1-9.		
16 D 6. s. T. D. d. scapulier		caul
17 G Alexi		
18 M Frideric m., Simforosa		
19 M Vincenz de Paula c.		
20 G Margreta p. e m.		
21 V Arbogast uestg		plie-
22 S Madleina penitenta		vgia
30. Sepertgirei dals fauls Profets? Mt. 7,15-21.		
23 D 7. s. T. Appolinari uestg		bi
24 G Cristgina porschala e m.		
25 M Giachen apiestel		
26 M Onna Mumma de Maria		e
27 Gi Pantaleon miedi		
28 V Victor m., Nazar e Celsius		
29 S Marta porschala		
31. Dai quen de tia administraziun. Lc. 16,-18.		
30 D 8. s. T. Christoffel		
31 G Ignaz de Loiola conf.		caul

Uost

Mo seigies da bein ed empren è bein, mo te deporta bein e te fida de Diu, sche vegn el tei ingrondir cun duns e benedicziuns.

Cun quei steis vus mal e daventeis tuts paupers. Il mal ei mes avon a vus, ils remiedis encunter ein dai, e tgi che vul sa capir. Sepertgirei dil mal, scatschei la pupira corporala e spirtala, sche vegnis vus a star bein ed è far star bein ils auters. Teni bien uorden e giustia, sch'esses vus gidai . .

Alla fin tgi ei obligaus de cassar il mal e promover il bien? Tgi auter ch' ils superiurs: spirituals e temporals. Pertgei tgi auter ha seobligau de far quei avon Diu ed avon il mund, che quels? Ne a tgi auter eis ei confidau la spada divina e mundana, de dar bien uorden al pievel, ch'el daven-ti ventireivels, che grad a quels? Ne tgi dils humans vul star si e contra-dir all'ordinaziun divina e humana? Tgi ei quel tal aschi sepiars e sventi-raus? Sch'ei gl'ei in, sche prendei e negentei el el Rein.“

La moda e maniera co P. Placi patertgava l'organisaziun d'in spital de paupers ed ina remedura radicala de quella gronda mulesta per las vischnaun-cas, vesein nus ord il sequent: „Nua prender, frieis vus avon a mi, per far in spital? Dei al spital quei ch'ei destinau per els de dar, numnadamein: la spenda, sche gl'auter vegn schon dau endrez, ch' ils paupers haigien lur competenta sustentaziun. Per part ston els luvrar e fadigiar e per part sa il spitalmeister ir a rugar per ina furtina, per latg, pieun e carn sin quels dis, ch' ils paupers han giu l'isonza de rugar e vegneva dau. Aunc sur tut quei, sch' il spitalmeister duess stuer d'entschatta far ina provisiunetta, sche dattan ils vischins gie bein bugen enzatgei, per esser libers de tuttas mule-stas per gl'onn ora, pertgei negin pauper astga dacheudenvi ir a rugar ed è a negin dils paupers jasters han ins de dar enzatgei. Per ina tschavera sa il spital dar a quels e lu trasmanar els ord vischnaunca.

Tgei auter han ils paupers dil spital de basegns?

- a) De habitaziun e mobillas. Sche vus leis sefidar de mei e mei gidar en quei grau, sche vegn jeu ad haver quitau per quei.
- b) Ei han de basegns ded in spazi de sablun e grava, che vus saveis da present senezigiar per pauc e nuot ne per tiers ne per auter, ch' ils paupers haigien lavur e possien cultivar.

Sche vus figeis quei, sch'empermettel jeu de far, che la vischnaunca sei-gi en spazi de 10 onns per 50 000 pli reha e stetti diesch ga pli bein, che quei ch'ella stat ussa da present. E sche vus suondeis mei en auters graus d'economia e moralitad, sche deigi la vischnaunca en spazi de 10 onns se-refer ton, ch'ella haigi en profit ver 100 000. (flurins!)

UOST

Notizias

1 M Pieder en cadeinas		bi
2 M Porziuncla, Alfons Liguori		e
3 G Reliquias de s. Stiafen		
4 V Dumeni confessur		caul
5 S Nossadunna della neiv		

32. Mia casa ei ina casa d'oraziun. Lc. 19,41-46.

6 D 9. s. T. Transfig. d. Chr.		
7 G Donau u., Albert, Afra		stgir
8 M Ciriacus martir		
9 M Oswald retg., Roman		
10 G Luregn, martir		bletsch
11 V Susanna martira		
12 S Clara purschala		

33. In fuva in fariseer, l'auter in publican. Lc. 18,9-14.

13 D 10. s. T. Gion Berchmanns		
14 G Eusebi m., Hilaria m.		
15 M Assumpziun de Maria		sche-
16 M Roc c., Giosch, Hyacinthus		lada
17 G Hiacinthus		
18 V Helena imperatura		
19 S Ludivic uestg		urezi

34. Ils suords ha'l fatg udir. Mc. 7,31-37.

20 D 11. s. T. Bernard avat		
21 G Francisca de Chantal		
22 M Timoteus e Simforian mm.,		
23 M Flepp Benizius c., Claudius		
24 G Barclamiu apiestel		calira
25 V Ludivic retg		
26 S Giusep Calasanzi c.		urezi

35. Tgi ei miu proxim? Lc. 10,23-27.

27 D 12. s. T. Marina p.		
28 G Augustin doctur		
29 M Scavazzada de s. Gion Batt.		plie-
30 M Rosa de Lima p.		vgia
31 G Ramun confessur		

Settember

La vusch dil carstgaun, aulza quel sur il pli perdert animal. Ils lungatgs ein mussaments divins e la litteratura ei ina invenziun humana per frestgentar la memoria.

Quei de far ei nuota striegn, pertgei ei vul nuot auter che inschigns ed enconuschientscha co far, ch'in vegni a siu intent

Il Rein, sche vus leis sto ir en siu vau e schar il tratsch e las caglias a vus; las pastiras vegnir pli cumadeivlas e meglieras, sche vus deis bien uorden sto era la giusta vegnir.“

P. Pl. ses critichers e criticasters.

Che P. Pl. a Spescha ei vegnius attacaus bein enqualga era pervia de sias scartiras ed ideas ei ina caussa che secapescha de sesez, pertgei che mintgin, che ha la curascha de publicar enzatgei ei: u exponius al beinvulent e gest pareri della critica, ni alla plema bugnada el tissi della scuidonza e malvulientscha. Enviars omisdus cass haveva P. Placi in stupent principi. El di:

„Lai mo critisar sur mei e sur tei, lai mo trer l'aria de sabiadad atras ils larischs, seigi buna ne mala, pertgei ei vegn tut sin quei: sch'ella haigi sias emprovas ne buc: ha ella quellas, sch'eis ella sco in bien tscheriesch, che rafina glin e coniv e betta daven la stuppa ed igl herbadetsch; e sche ella maunca de sias emprovas ed ei sufflada si cun in spért de pregiudeci e scuidonza ne ignoranza, sche lai ir ella per l'aria, ch'ella vegni de quella purificada.“

P. Placi e la scola populara.

L'obligaziun de dar scola ha il caplon. Duas gadas a di ston ils affons serender ella caplania e vegnan instrui leu enten il scriver e leger ella scartira retica e latina. Era ils beneficiats han l'obligaziun de dar scola; buca da rar capitesch'ei, ch'era laics dattan scola en loghens plitost ordvart.

La scola entscheiva il december e cuozza entochen dumengia de Palmas. Tenor mia perschasiun fuss ei meglier de schar dar scola laics ded omisduas schlatteinas, enstagl spirituals. A quels stess ei meglier de dar scola pli aulta, numnadamein lungatgs, arts e scienzas e quei mo als mats. (Remarca della redacziun. Ei gl'ei fetg interessant de constatar, che P. Placi ha giu avon varga 100 onns l'idea della scola aulta populara, la quala ei pér en nos dis tscheu e leu realisada; oravon tut els marcaus!)

Encuntercomi duessen mattauns beineducadas dar scola a mattatschas pli avanzadas. Ellas duessen dar doctrina, cuors de cuschinar, cuser e filar ed introducir quellas ella creanza ed el tenercasa.

SETTEMBER

1 V Frena purschala caul
2 S Stiafen retg

Notizias

36. Tia cardientscha ha fatg tei sauns. Lc. 17.11-19.

3 D 13. s. T. Mansuet uestg urezi
4 G Rosalia purschala ☺
5 M Justinian uestg
6 M Magnus avat bi
7 G Regina purschala
8 V Naschientscha de Maria
9 S Gorgonius m.

37. Negin sa survir a dus signurs. Mt. 7,25-33.

10 D 14. s. T. Nicolaus d. Tol. varia-
11 G Felix e Regula ☾
12 M Guido confessor, Clemens
13 M Maurilius uestg, Elogius
14 G Alzada della s. crusch
15 V Columba p., Nicodemus m. bel
16 S Cornelius e Ciprian mm.

38. Dieus ha visitau siu pievel. Lc. 7, 11-16.

17 D 15. s. T. Rogaziun federala ventus
18 G Giusep de Cupert ●
19 M Januarius m.
20 M Eustachius
21 G Mattiu martir
22 V Murezi martir neiv
23 S Linus pp. e m.

39. Tgiche sesaulza, vegn a vegnir sbassaus. Lc. 14,1-11

24 D. 16. s. T. Gerhard bi
25 G Tumasch de Vil., Cleofas ☾
26 M Lambert u., Justina m.
27 M Cosmas e Damian mm.
28 G Wenzeslaus martir bletsch
29 V Mihel erzaunghel
30 S Hieronimus

October

Ins ha fatg e fa aunc ozildi grond entiert de vuler entruidar ne sfurzar ina naziun d'acceptar in auter lungatg e litteratura, che quel ch'ei han artau de lur vegls e Dieus ha compartiu ad els.

Da negliu auter deriva la vera sventira, che dall'ignoranza, nauschadad, e capriciusadad e vul ins impedir il mal, sche ston ins instruir ed educar bein la giuventetgna, — pertgei ch'ils vegls emprendan da rar enzatgei niev.

Nua che quei quitaun exista e nua che la giuventetgna vegn bein educada e muossa plascher per la scola, leu san ins sperar mo bien; mo nua che quei ei buc il cass, leu dorm'ins ella schmarschadetgna e leva ell'ignoranza e tup-padad.

La fontauna de tutta scienza ei il lungatg mumma e tgi ch'enconuscha buca quel vegn a restar in lap semper ed adina. In lungatg sto il carstgaun saver da rudien e dominar quel frestgamein. Tgeinin duess quei esser auter ch'il lungatg mumma? Tgi ch'enconuscha buca quel baghegia senza fundament.

P. Placi ed il de viver de nossa puraglia.

Tier la veta d'in pievel aud'era il nutriment. Ins viva tier nus senza negin quitaun per la sanadad. Igl unviern vegn ei luvrau memia pauc e la stad memia fetg, perquei che mo la lavur della stad porta il nutriment als habitonts. Il nutriment vegn tratgs ord la biestga ed ord ils funs. Ussa (1805) drovan ei era tubac, vin, vinars, spezerias, ris chistognas e puma; quella rauba sto vegnir importada. Il bien vin Valtrina, era sch'el ei enqualga mo mediochers, han ei fetg bugen; medemamein tut quei ch'ei dulsch: puma, ris, mèl, coccas, groma criua e tratga.

La materia della vestgadira vegn fatga ord launa e glin, che vegn producius ella tiara ed elaboraus dallas femnas; mo era ord materias jastras, launa, mangola, lenziel e seida. Ils umens han negin gust per vestgadira; els ni miran silla colur ni sil tagl e fan è pauc cass, sche quella seigi entira ni scarpada. Tut ei maluliv e suenter la moda veglia.

Las femnas han meglier gust per biala vestgadira; ellas cumpran rauba jastra e semeglian lien buca da rar, bials pivuns. Per gl'auter ein ellas bein pursanidas da tgierp e quei semussass aunc meglier, sch'ellas capessan de sevestgir pli bein culs products della tiara. La launa fina ed il bi glin de Tujetsch, seschassan luvrar ora per stupenta vestgadira, sch'il mistregn de teisser e colurar vegniess observaus e cultivaus empau meglier.

Per ils giugs muossan ils montagnards fetg grond plascher. Ei vegn dau hartas, heighels e plattas. Quei muossa ch'els ein de bien humor ed han plascher per societad.

OCTOBER

40. Qual ei il pli grond condament della lescha? Mt. 22

1 D 17. s. T. D. d. rusari		bi
2 G Fiasta dils aunghels		
3 M Tresa d. affon Jesus		
4 M Francestg d'Assisi c.		sche- lada
5 G Placi		
6 V Bruno confessur		
7 S Justina porschala		caul

41. Leva si, pren tiu letg e va. Mt. 9,1-8.

8 D 18. s. T. Brida		stgir
9 G Dionis uestg		
10 M Francestg de Borgias c.		plie-
11 M Pelagia p., Burcard c.		
12 G Maximilian martir		
13 V Eduard retg		vgia
14 S Calistus papa e martir		vent

42. Biars ein clamai, mo paucs ein legi ora. Mt. 22,1-14

15 D 19. s. T. Tresa porschala		varia- bel
16 G Gagl avat		
17 M Hedwig		
18 M Lucas evangelist		
19 G Pieder d'Alcant.		
20 V Justin martir, Vendelin		plie-
21 S Ursula p. e m.		

43. El ha cartiu e sia entira casa. G. 4,46-53.

22 D 20. s. T. Cordula		stgir
23 G Severin uestg		e
24 M Rafael arzaunghel		
25 M Crispin e Crispinian mm.		
26 G Evaristus pp. e m.		
27 V Florentin e Sabina mm.		
28 S Tschimun e Giuda ap.		freid

44. Sche vus vegnis buc a perdunar. Mt. 18,23-35

29 D 21. s. T. Christus retg		
30 G Veronica p., Seraphion		freid
31 G Wolfgang uestg†		

Notizias

November

Negin sa inculpar che reformas seigien ca profiteivlas, savens ein ellas necessarias, seigi en tgei grau che vegli; mo ellas ston esser e restar en lur confins e buca denton ch'ellas fan giu il fulin, spazzar il tgamin.

Per magliadas ein ils romontschs adina prompts. Quellas fiastas ein principalmein: pardanzas, nozzas e tscheivers. Tier quellas occasiuns vegn ei mess sin meisa tut il bien, che sesanfla en casa: carn secca e frestga, barsada, cotga e fortem, ris, chistognas, groma, coccas, patlaunas, fava de prers, tistgèts, nudels-plats, capuns, raviuls e da diversas sorts caschiel e tschagrun, peiver, latg, mo da rar vin. La fiasta de pardanza vegn festivada schibein sin meisa, sco sigl altar. Pli baul, nua ch'ins leva esser aunc pli buns ch'ozildi, e carteva de vegnir salvs entras exercezis dil tgierp e dell' olma, era il contact amicabel e la hilaritad aunc pli gronda. Ils davos dis de tscheiver vegneva ina partida purs ensemen e mirava per vin e bunas buccadas, ni empustava ina detga marena u pushegn e prendeva era lur dunnauns cun els. Cheu vegnev'ei lu en tutta carezia e concordia magliau, paterlau e savens era saltau e bugnau naven empau il malemperneivel della dira lavur quotidiana. A quellas magliadas prendeva principalmein la giuventetgna art e part. Denton schabigiava quei mo il temps de tscheiver. Cheu mavan la mattatschaglia ed ils mats e mattauns ensemen. Tier la mattatschaglia spartev'ins las schlatteinas; tiels mats e mattauns buc adina. De beiber e magliar prendevan ei cun els; mo per ordinari bastav'ei cun groma tratga. Vevan els en lur miez in fiffer ni musicant, sche fagevan ei legher. All'ocasiun dil tscheiver de mats e mattauns stuevan ils mats procurar pil de beiber e las mattauns pil de magliar: paun, ligiongias, carn, coccas — e vin. Da quella sort magliadas fagevan ins mo 2–3 gadas ad onn. Il bia vegnevan ellas serradas cun saltar e far steclis. (q. v. d. cumediettas humoristicas. La redacz.).

Cheu audan era las tschaveras ordinarias dil pievel. Per ordinari vegn ei magliau duas, treis tochen quater gadas a di; ins sedrezza suenter la lavur. Las tschaveras purilas vegnan entschavidas cun paun e caschiel, lu dis de carn suonda la suppa, lu carn e suc mies, ni gnocs ch' ein mischedai enqualga cun tschereschas; lu puspei suppa e per finir savens aunc paun e caschiel. Dis de magher suonda suenter haver priu paun e caschiel, la spisa e zatgei suc mies e pér lu la suppa e buca da rar aunc paun e caschiel.

NOVEMBER

1 M Numnasontga		plie-
2 G Di dellas olmas		☺
3 V Ida confessa, Pirmin uestg		
4 S Carli Borromeus uestg		

Notizias

45. Eis ei lubiu de dar il tscheins a Cesar? Mt. 22

5 D 22. s. T. Zacharias, Lisabet		
6 G Leonard confessur		
7 M Engelbert uestg e martir		vgia
8 M Gottfried confessur		
9 G Teodor martir		
10 V Andriu Avellin		☾
11 S Martin uestg		freid

46. Tia cardientscha ha tei fatg sauna? Mt. 6,18-26

12 D 23. s. T. Martin papa		
13 G Stanislaus Costca confessur		plie-
14 M Didacus confessur		vgia
15 M Leopold c., Eugenia		
16 G Andriu, Avellin		e
17 V Flurin c., Gregor uestg		☉
18 S Maximus uestg		neiv

47. Il garnetsch de senav. Mt. 3,3-35.

19 D 24. s. T. Lisabet vieua		
20 G Felici confessur		bun'
21 M Presentaziun de Maria		
22 M Cecilia p. e m.		
23 G Clemens pp. e m.		
24 V Crisogonus martir		☾
25 S Catrina p. e m., Tarcisius		

48. Tuttas schlattinas vegnan a schemer. Mt. 24,5-25.

26 D 25. s. T. Curdin uestg		
27 G Virgil		aura
28 M Gregori Taumaturgus		
29 M Fintan c., Saturnin u.		
30 G Andriu apiestel		

December

Regla generala eis ei: Negin offender, mo è ca suffrir offensiuns nuscheivlas. Dretgs fa mintgin tier il siu e tgi che pren quels ei in raffader.

Tgei di P. Placi dalla sanadad?

Il carstgaun che vul esser sauns, sto oravon tut sedumignar sesez e better a funs ils vezzis, sinaquei ch'ei daventi nuot che savess sgurdinar sia sanadad. El sto sepertgitar dalla rabia, dalla vendetga, dal pessimismus e da quitaus imaginai e sto sespruar de ver mesira, pazienza e migeivladad en tut il far e demanar. El sto far tut cun miet e mesira: dormir, vegliar, luvrar, ira e star, scher, leger e patertgar, esser prudents era ella veta conjugala, a meisa e dapertut.

Vestgadira e resti de létg ston esser tenor l'aura, tenor il liug e la persuna, tenor la vegliadetgna ed il stan; vestgadira memia gronda ei tarladiu e penderliu, memia stretga malemperneivel e nuscheivel.

Negin member ei tenor mia oppiniun aschi heiclis sco la sola pei. Calzers e caltscheuls dueigien buc ir a prau mo cul pei, mobein era cul temps. Mai dueigien ins ir a letg cun peis freids; mai star eri cun peis bletschs e freids. U moviment, ni scaldar ils peis.

Las habitaziuns della gliעד dueigien esser endrizadas aschia, ch'ellas seigien buca nuscheivlas pella sanadad. Naven cun tuts friads ord casa; arvei las finiastras e l'escha dellas combras e schei intrar la buna aria. La vischalla de tiara cotga e metal dueigi adina esser schubra.

Durmi pli bugen sin in' aissa, ch'en in létg tschuf. Tier visetas de malsauns ston ins adina esser precauts, surtut buca vegnir en contact cun malsauns de malsognas contagiusas.

Sepertgirei dalla brentina bletscha e dalla ferdaglia murdenta. En da quels cass dueig'ins buc ir el liber senza cuvierer bucca e nas e senza purtar vestgadira caulda. Sepertgirei da purlas nuscheivlas, da purlas de caltschina, gyps, de glin e coniv. Lavurs vid glin e coniv duess'ins practicar orasut tschiel aviart e buc en casa ne nuegl, perquei ch'il tufien, che deriva dalla aua marscha e tussegada, sa sgurdinar la sanadad.

Denton tut quei ch'jeu hai scret davart la sanadad, ei senza nez, sch'ei maunca en casa ina massera e cuscheniera schubra e prudenta, la quala capescha de far las tratgas della tiara e sur tut co ins fa bien paun.

DECEMBER

1 G Elegi uestg		neiv	Notizias
2 V Franz Xaver conf.			
49. Vies spindrament ei da maneivel. Lc. 21,25-33.			
3 D 1. Advent Lezi uestg		varia-	
4 G Mierta p. e m.			
5 M Barla porschala			
6 M Nicolaus uestg			
7 G Ambrosi uestg			
8 V Immaculada conc. de Maria		bel	
9 S Leocadia p.			
50. Gion ha survigniu novas en perschun. Mt. 11,2-10.			
10 D 2. Advent Eulalia			
11 G Damascus papa		freid	
12 M Pieder Crisologus uestg		neiv	
13 M Lucia martira, Otilia m.			
14 G Gion d. crusch		neiv	
15 V Eusebi uestg			
16 S Adelheid imperatura			
51. Preparei la via dil Segner. G. 19-28.			
17 D 3. Advent Lazarus uestg			
18 G Bibiana porschala		clar	
19 M Timoteus e Maura		e	
20 M Cristiana porschala			
21 G Tumasch		freid	
22 V Pieder Canisi c., Sein			
23 S Victoria porschala			
52. Fagei sias sendas plaunas. Lc. 2,33-40.			
24 D 4. Advent Adam ed Eva		neiv	
25 G Nadal			
26 M Stiafen martir			
27 M Gion evangelist			
28 M Innocents affons			
29 V Tumasch arzuestg e martir			
30 S David retg			
53. L'enzenna de contradicziun. Lc. 2,33-40.			
31 D Silvester papa			